

mogel izslediti. Te stvari tedanjemu učiteljskemu niso bile glave, učiteljska organizacija pa na njej ni uveljavila zanimanja. Zanimati se je začel zanje šele pod vplivom narodno-radikalnega gibanja.

Prvotno so se pridružili posamezni učiteljski skupini narodno-radikalnim dijaškim organizacijam, ker je pa njihovo število kmalu precej naraslo, so osnovali na ljubljanskem učiteljskem letu 1905/6. svoje samostojno »Društvo radikalnih učiteljskih članov«, ki je štelo 20 članov. V tem društvu se je po vzoru in na programu drugih narodno-radikalnih dijaških organizacij predavalo in debatiralo. Prvo leto sicer nima zaznamovati še posebnih uspehov in dogodkov, pač pa naslednje (šol. l. 1906/7.), ko so priredili že 12 prav lepih predavanj, med drugimi predavanja »O estetiki«, »O socializmu«, »O sociologiji«, »O glasbi«, »O filozofiji«, »O zgodovini slikarstva« itd. Število članov je bilo tedaj že 26, ki so prav pridno posejali predavanja. Še lepši napredek ima zaznamovati društvo leta 1907/8., ko je štelo že 40 članov. Stopili so na mnogo realnejša tla ter premotrivali s kritičnim očesom sodobno javno življenje na Slovenskem, kar je za mladega človeka, ki stoji neposredno pred vstopom v živo življenje, v katerem bo navezan izključno le na sebe, brez dvoma ogromnega pomena. To leto so priredili predavanja o radikalizmu, o liberalizmu, o etiki, religiji, konfesiji in vedi, o pozitivni etiki in krščanski morali, o razmerju moderne države do rimske cerkve itd. Tu navedeno mlado gibanje, stremelo po čim naširši izpopolnitvi pomanjkljive šolske izobrazbe, pa ni ostalo omejeno le na ljub. učiteljske, ampak se je zaneslo tudi v Koper, Maribor in Celovec. Dopisovali so celo s hrvatskimi učiteljskimi.

Medtem je pa nekaj tako ognjevito narodno-radikalno gibanje med dijaštvom začelo vedno bolj pobijati. Glavni njegovi propagatorji so namreč zapustili vseučiliška mesta, stopili v življenje ter polagoma prešli v narodno napredno stranko, kjer tvorijo še danes takozvano mladinsko krilo. Nekaj jih je zašlo tudi v socialno demokracijo.

Učiteljski naraščaj se zato idejno nikakor ni mogel naslanjati več na razhajajoče se narodne radikalce, ampak je moral začeti iskati programatične opore v sebi in nalogah svojega bodočega poklica. Stiki med organizacijo učiteljskega naraščaja in narodno-radikalnimi dijaškimi društvi so postajali vedno rahlejši. Celotna njihova organizacija se je polagoma prekrstila v »Organizacijo naprednih učiteljskih članov«, katere namen je v prvi vrsti bil, pripravljati se čim najintenzivneje na bodoči poklic. Tako najdemo že v š. l. 1908/9. v tej organizaciji predavanja o Sokolstvu, o učiteljskih organizacijah, o ustroju učiteljskih organizacij, o samoizobrazbi itd. Tudi abiturientski sestane učiteljskih članov to leto ni bil več namenjen le zabavi, ampak prvič tudi resnemu premotri vanj nalog stanu, v katerega vstopajo. Sicer so ta abiturientski sestane priredili za enkrat še abiturienti obeh svetovnih naziranj (naprednega in katoliško-klerikalnega) skupno, a z zborovanjem samega je bilo jasno čutiti duha »organizacije naprednih učiteljskih članov«. S tega abiturientskega sestanka naj omenimo zlasti referate o učiteljskih organizacijah, o narodni vzgoji ter o šoli in domu. Odslej se abiturientskih zborovanj ni več prirejalo. Čim silnejši boj postajal tedaj v slovenski javnosti, tem močnejše je prihajalo tudi nasprotje med obojema učiteljskima organizacijama (»Zavezo« in »Slomškovo zvezo«) in tem ostreje se je grupiral tudi učiteljski naraščaj v dve lastni organizaciji. Klerikalci, ki so se pojavljali vedno občutneje tudi na učiteljskih (zlasti na ljubljanskem), so si osnovali lastno organizacijo, ki je razvijala živahno delovanje, napredni učiteljski člani so šli naslonjeni na »Zavezo«, svoja lastna pota, in namen tega člančiča je, da si ogledamo to zadnjo.

Kakor že omenjeno, so v šol. letu 1908/9 pretrgali skoro vse stike s pejemajočim narodno-radikalnim gibanjem med dijaštvom in se postavili na lastne noge. Prvič najdemo v tem letu predavanje o — našem programu, ki začrtuje učiteljskemu naraščaju že dokaj jasno smer na poti njegove samoizobrazbe in samovzgoje. Ta program kaže, da se je učiteljski naraščaj otreseel tradicionalnih naprednih gesel in pričel z notranjim preporodom učiteljskega stanu. Združil je v svojem programu deloma točke narodnega radikalizma, izkušal je uveljaviti nazore onih Masarykovih učencev, ki so poslali slovenski mladini »Poslanico«, oboje je pa spravljal v sklad s temeljnimi nauki religije bodočnosti, s — socializmom, iz katerega naj tudi moderno učiteljsvo črpa svojo življenjsko silo.

Temeljna zahteva učiteljskega naraščaja je bila, da se učiteljsvo in javnosti osvobodijo uslužnosti političnim strankam in da premotri vsa vprašanja, ki valovijo v javnosti, s svojega lastnega, stanovskega vidika. Učiteljski naraščaj se mora pa pečati z vsemi aktualnimi javnimi vprašanji, da bo vstopil v življenje orientiran. To se doslej ni dogajalo, ker je bila šolska izobrazba preozka in preplitva, kar občuti zlasti v življenje vstopivši učitelj. V ta namen je treba temeljite in moderne reforme vsega šolstva, zlasti pa še učiteljske. Za enkrat se naj pa dijaštvo z vso vnemo poprime samoizobrazbo. Prva naloga samoizobrazbe je predvsem, jasno in točno opredeliti pojme, ki so doslej tvorili dijaštvo neka tradicionalna gesla. Tako geslo je »Slovanstvo«, ki mora stopiti z megle nega piedestala na realna tla živega medsebojnega spoznavanja in vzajemnosti v delu, ne v samih manifestacijah. Slovanstvo je le nadaljevanje nacionalne ideje, ki naj se izraža zlasti v kulturnem in gospodarskem delu. Želiti je tudi čim ožjega spoznavanja in sodelovanja posameznih stanov nam sorodnih narodov, zlasti vsega slovanskega učiteljskega. Kot prva etapa v tej vseslovanški vzajemnosti pa stoji realizacija jugoslovanske ideje, ki smo jo sicer danes že politično dosegli, ne pa še kulturno in gospodarsko. Namesto ideologije o enotnem jugoslovanskem jeziku je treba predvsem postaviti načela kulturne kooperacije in temeljitoga gospodarsko-organizatoričnega dela med narodom. Čim prej je treba tudi popolnega enotnega bloka vsega jugoslovanskega učiteljskega brez plemenskih, strankarskih in verskih razlik, ker le tedaj bo moglo tvoriti v narodu in državi oni kulturni faktor, ki bi ga po značaju in naravi svojega stanu lahko tvorilo. V to svrhu je pa treba tudi čim najintenzivnejše priprave na naloge, ki jih stavi v učitelja njegov stan, in ta se doseže edinole potom temeljite samoizobrazbe, ki mora biti predvsem vsestranska. Ni dovolj le pedagoška in stanovska izobrazba. Ona mora biti vse širša in globlja. Zlasti je še nujen študij sociologije, politike kot znanosti in nacionalne ekonomije. Narodno-gospodarsko delo je težišče vsega narodnega dela. Liberalizem je rodil razmah kapitalizma, ki je zasušil vse sloje in stanovne socialne družbe in jim preti s pogubo in uničenjem. To je mogoče preprečiti le z intenzivnim narodno-gospodarskim delom v smeri socializma. Kot noben drugi stan je učiteljsvo ječalo pod kapitalističnim izkoriščanjem. Boj proti kapitalizmu in kapitalističnim strankam, naslonjen na velike ideje socializma, ne bo osvobodil samo naroda, ampak tudi naš stan. Da bo pa narod sprejemljiv za te velike ideje, je treba intenzivnega prosvetno-kulturnega dela. Kultura mora biti podlaga vsemu političnemu in gospodarskemu delu med narodom. Kulturno delo mora biti zato nepolitiško, ali bolje rečeno — brez strankarskega pečata. Politika namreč nikakor ne sme iskati namena sama v sebi ali morda celo v osebnih koristih, ampak je le del praktičnega kulturnega udejstvovanja, zato je naloga učiteljskega naraščaja, da se z znanstvenega stališča seznanja z glavnimi stremeljnimi svetovne politike, z najvažnejšimi političnimi oblikami ter z našim narodnim-političnim položajem in našimi domačimi političnimi programi. Lastno politično udejstvovanje moramo zidati na temelje kulture, nasploh pa gledamo pozitivni del politične smeri učiteljskega v zasledovanju in zavzemanju svojega stališča pri vprašanjih šolske zakonodaje, to je pri vprašanjih šolske in stanovske politike.

Iz vsega navedenega javno izvira, da je stati dijaku v dobi vzgoje izvun strank, ker le tedaj more biti samoizobrazba in samovzgoja objektivna, široka in globoka. Izvunstrankarstvo je zato geslo učiteljskega naraščaja. Kakor je demagogija, kmeta prej politično buditi, nego ga kulturno izobraziti, tako je to nedopustno tudi pri dijaku. Ko pa zapusti študent šolske klopi, naj se pridruži stranki, kjer upa najbolje udejstvovati svoje ideje in ideale. Pri tem mu bo gotovo merodajno stališče, ki ga je zavzel nasproti socialnemu vprašanju, ki tvori danes težišče vsega javnega življenja. Študij socialnega vprašanja je zato ena najpoglavitejših točk programa samoizobrazbe. Ta študij mu bo tudi pokazal zmisel in pomen razrednega boja in ta študij mu bo pokazal tudi pot v njemu odgovarjajočo politično stranko, ki korenini gospodarsko v socializmu in politično v demokratizmu. Kakor nas more gospodarsko osvoboditi le socializem, tako nas more politično le demokratizem, ki uniči vse razredne privilegije. Liberalni individualizem je davil posameznika, stanove in cele narode, ta mora pasti; razredni privilegiji se morajo odstraniti; po poti popolnega demokra-

tizma pridemo kmalu tudi do socialne pravičnosti, do gospodarskega socializma. Demokratizem je uveljavljati zlasti tudi v vzgoji in v šolstvu, saj nam more le demokratiška vzgoja in šola roditi ono generacijo, ki bo prerodila ves narod in vse človeštvo. Iz teh komponent naj bo sestavljeno učiteljsvo svetovno naziranje, ki ga je izpopolniti le še v nekaterih ozirih, in to je zlasti z ozirom na filozofske temelje. Gledamo v verstvu (posebno v krščanstvu) zlasti njegove velike etične sile, sicer pa hodimo za rezultati moderne vede in znanosti, zato zahtevamo svobodo otroka, svobodo učitelja in svobodo šole. Te ideje — posebno ideja svobode — morajo prepoiti tudi stanovsko organizacijo, ki naj bo ognjišče učiteljske, saj bo le dobra strokovna organizacija izbojevala učiteljsvo vse one zahteve, za katere se bori že desetletja, zato mora biti vsak učitelj čim aktivnejši član svoje stanovske organizacije.

To so na kratko temeljna načela »Organizacije naprednih učiteljskih članov«, ki so tvorila obenem tudi program vsega naprednega gibanja med slovenskimi učiteljskimi člani. Na tem programu so se osnovali po vseh slov. učiteljskih tajne organizacije, kjer se je vneto predavalo in debatiralo. Najagilnejša je bila, kakor vedno, ljubljanska organizacija, ki je izdajala od leta 1909/10 tudi lastno, prvotno hektografirano, nato šapirografirano in končno litografirano glasilo »Slovenski učiteljski list«. Plodove tega dela med šolskim letom so pokazali učiteljski člani na vsakoljetnih abiturientskih sestankih (l. 1911, 1912, 1913), kjer so se sešli abiturienti in abiturientke vseh slovenskih učiteljskih, da podajo bilanco svojega dijaškega dela in primerno proslave svoj vstop v življenje.

Vojna leta so destruktivno vplivala tudi na samovzgojo učiteljskega naraščaja, a temu se ni čuditi, če pomislimo, da so vsakega dozorelejšega učiteljskega sproti vtaknili v vojaško suknjo. Z novo silo so pa nastopili po preobratu, in plod njihovih resnih stremeljnij je tiskano glasilo »Jugoslovanski učiteljski list«, ki prinaša bolj ali manj posrečene leposlovne poizkuse učiteljskega naraščaja. To se mi zdi vsekakor korak nazaj, ker življenje ni leposlovje in zahteva vse globljih in temeljitejših priprav, a uverjen sem, da bo kmalu našlo pot nazaj, v ono smer, ki smo jo začrtali učiteljskemu naraščaju pred vojno po desetletnem delu in iskanju. Učitelj mora vstopiti v življenje kot dovršen mož, zato mora biti tudi njegova izobrazba dovršena in vsestranska, leposlovje je pa le del izobrazbe, čeprav ne najneznatnejši.

Umljivo je, da je tu navedeno gibanje učiteljskega naraščaja rodilo in vzgojilo tudi novo generacijo v učiteljskem stanu, ki hoče iz stanovskih interesov navesti doslej zlorabljeno učiteljsvo v nove smeri. Svetovna vojna bo kakor mejnik med dvema dobama, ki zahtevata povsem drugačnih vidikov in orientacij. Tudi slovensko učiteljsvo po vojni stopa na jasno začrtano, veliko cesto, ki jo današnja doba nedvoumno in brezpogojno zahteva. In to cesto je gledal že učiteljski naraščaj v tu opisani dobi.

J. BAJŽELJ:

Sokolstvo in učiteljsvo.

Sokolstvo je organizacija, ki ima mnogo globlji pomen za naš narod nego večina nepoučenih ljudi o njej sodi. Do polpretekle dobe sta smatrala narod in tudi večji del inteligence Sokolstvo za politično-bojno organizacijo in za paradno društvo, ki nastopa v svrhu politične propagande in prireja ljudske zabave združene z javno telovadbo, na katere vabi zabaveželjno občinstvo z godbo in s pisanim krojem.

Le majhen del našega naroda, ki se je vežbal v sokolskih telovadnicah in aktivno deloval v sokolskih društvih, je sodil o Sokolstvu drugače, to je pravilneje, da je namreč ono narodna, kulturna in vzgojna organizacija.

Temu se ne smemo čuditi. Kako naj pozna nepoučen človek obsežno organizacijo, njeno nalogo in njen smoter, ko si niti oni, ki so se udeleževali samo njenih javnih pohodov v rdeči srjaci, niso bili na jasnem, kaj je sokolska ideja, za čem stremi Sokolstvo, kaj je njegova naloga in kakšnih sredstev se poslužuje za dosego svojega smotra.

Kdor hoče spoznati sokolsko misel, njen pomen in namen, se mora uglobiti v to idejo, proučiti jo, zakaj šele tedaj se bo prepričal, kako važna in globoko zamišljena je ta ideja, ki je jo zamislil in udeležil češki modroslovec dr. M. Tyrš.

Tyrš je hotel s svojo idejo utrditi in okrepiti svoj narod najprej telesno, da ostane pri oni čvrsti moči in vsestranski čilosti, ki sta potrebni, da se narod vzdrži,

da ne izumrje, v drugi vrsti pa zahteva istočasno tudi duševno in нравno čvrst narod, ki se ne izpridi, ki ne kaže zastanka in nazadnjaštva. Zato je naloga Sokolstva, da doseže najpopolnejše telesne, duševne in нравne lastnosti, zmogljivost in moči. Vse te vrline pa doseže narod potom razumne vzgoje, in sicer telesne, duševne in нравne, ki streme za tem, da vzgoje vsakemu posamezniku na podlagi popolne enakosti, bratske ljubezni, narodne zavednosti, človečnosti in odkritosti vse one lastnosti, ki jih obsega pojem »lepi in čisti značaj«. Ko poznamo nalogo Sokolstva, nam bo šele razumljivo, zakaj trdimo, da Sokolstvo ni politična ali paradržna organizacija, temveč vzgojna, ki naj je bo deležen ves narod. Zakaj le tedaj bo dosežen ta smoter, kadar bo ves narod telesno, duševno in нравno na tako visoki stopnji, da se mu ni bati nazadovanja ali celo pogina.

S tem smo v najkrajših potezah očrtali sokolsko misel in utemeljili važnost, obenem pa vidimo, da se cepi sokolsko delo v dve smeri, namreč v telesno in duševno. Sicer sta te dve smeri sokolske vzgoje v tako ozki zvezi med seboj, da jih ne moremo prav točno ločiti, zakaj telesna vzgoja je obenem нравna in duševna, saj ravno potom pravih telesnih vaj vzgojimo polno lepih duševnih in нравnih vrlin. Vendar pa imenujemo delo v telovadnici in vse, kar je s telovadbo v zvezi, tehniško delo, medtem ko vršimo duševno vzgojo v izobraževalnih odsekih sokolskih društev.

Ni naš namen podrobno razpravljati o organizaciji sokolskih društev, žup in zvez, zadostuje, da si ogledamo tehniško in izobraževalno delo društev.

Duša vsega tehniškega dela v sokolskem društvu je vaditeljski zbor in njegov načelnik. Vaditeljski zbor ima obširno in odgovorno nalogo. Voditi mora vso telesno vzgojo članov, članice in naraščaja, skrbeti za primerne telovadne prostore in potrebno telovadno orodje, pripravljati telovadno tvarino za posamezne vrste, sestavljati vadbene načrte, paziti na disciplino v telovadnici in zunaj nje, prirediti zlete in izlete, voditi strokovno knjižnico, dvigniti zanimanje občinstva za društvo in število telovadcev in telovadk itd. Zato mora biti vaditeljski zbor tem večji, čim več članov-telovadcev ima društvo. Glava temu zboru pa je načelnik. Ta je najvažnejši činitelj vsakega sokolskega društva. Biti mora izobražen, odlične moralne kakovosti ter temeljito strokovno naobražen in praktično zmožen telovadec. Poznati mora sokolske nauke, disciplino in organizacijo ter točno izpolnjevati svoje dolžnosti. Na njegovih ramah visi glavno delo v telovadnici, poučen pa mora biti tudi o vsem društvenem delovanju in sodelavec v izobraževalnem odseku in v vseh drugih odsekih svojega društva. Glavno pa je, da popolnoma pozna sokolski telovadni sestav, iste lastnosti, zmogljivost in znanje naj imajo tudi vsi vaditelji. To so torej sokolski vzgojitelji z ozirom na telesno vzgojo. Jasno je, da ni lahko dobiti takih pravih sokolskih delavcev, zlasti na kmetih, kjer ni mnogo izobražencev.

Ali jih res ni — kaj pa naše učiteljsvo?! Ali nista ravno slovenski učitelj in učiteljica poklicana, da posvetita vse svoje zmogljivosti in znanje tudi temu prevažnemu delu za povzdigo našega naroda? Če omenimo samo še dejstvo, da so pri telesni vzgoji, zlasti naraščajevi, posebne važnosti splošna pedagoška in metodiška načela, smo tembolj podprli trditve, da je slovensko učiteljsvo v prvi vrsti zmožno in poklicano delovati v sokolski organizaciji in da mora zavzeti prvo in glavno mesto. Žal, da je bila dosedanja izobrazba našega učiteljskega v tej stroki po krivdi bivših oblasti zanemarjena. V štirih letih šolanja na učiteljskem bi se vsak gojenec z lahkoto seznanil in pričel sokolskemu telovadnemu sestavu, kar je najvažnejša potreba za sodelovanje pri tehniškem delu v sokolskih društvih, obenem pa bi bili imeli v šoli in društvih enotno telovadbo in telovadno terminologijo. Zato moramo z vso odločnostjo in z vsem poudarkom zahtevati, da se pri reformi učnega načrta naših učiteljskih ozirajo merodajni faktorji v tem smislu na telesno vzgojo. Zamujeno pa bi se vedno dalo popraviti s prirejanjem učnih tečajev za učiteljsvo, ki ima veselje in zmogljivost za to stroko. Razume se, da velja vse to le za mlade učne osebe in to glede sodelovanja pri tehniškem delu v Sokolstvu kakor tudi glede udeležbe telovadnih tečajev.

Iste važnosti kakor telesno vzgojo smatramo — in to posebe poudarjamo — tudi duševno vzgojo v Sokolstvu. Napačno je naziranje, da je enostranska telesna vzgoja smoter Sokolstva, kar radi naglašajo naši nasprotniki. Prva je samo polo-

vična naša naloga. Ni naš namen vzgajati akrobatov, ki kažejo svojo moč in telesne spretnosti pri javnih nastopih. Vzoredno s telesno vzgojo mora iti tudi duševna. Obe skupaj smotreno združeni v lepo celoto naj krasita vsakega posameznika v naši narodni skupini. To je naša najvišja naloga in zato smatramo Sokolstvo kot kulturno in narodu neobhodno potrebno organizacijo.

Predavanja o sokolski ideji in disciplini, o vseh znanstvenih predmetih, o moralnem in plemenitem vedenju, o slovenski in splošni zgodovini, o abstinenčnem gibanju, o naredni zavednosti in domovinski ljubezni morajo biti stalno na vzporedni vsakega sokolskega društva in to zlasti v zimskem času. Sokolstvo je dolžno vzgojiti svojemu narodu množice naobrazene občinskega, pravne, nesebične, trdne značaje prožete z narodno zavestjo in domovinsko ljubeznijo. Zato ne sme biti med jugoslovanskimi Sokolskimi društvi nobenega, ki bi ne imelo svojega izobraževalnega odseka. Temu je poverjena duševna in pravna vzgoja društvenih članov, pa tudi nečlanov, ki jim naj bodo vrata k našim predavanjem vedno odprta. In kolikor bolj je telesna vzgoja potrebna onemu delu našega naroda, ki živi po mestih in industrijskih krajih, toliko bolj pa potrebuje kmetijski del duševne vzgoje, zato tudi na deželo z našimi društvi! Podivjanost in posirovelost, ki sta pred vojno mnogokje izgubljali tla, se zopet pojavljata. Treba je napeti vse sile, da ju korenito preženemo to pa je mogoče edino potem izobrazbe, nikdar ne s paragrafi. Rezbremenimo naše sodnike, da ne bodo imeli opravka s poboji in podobnimi delikti! Pa tudi narodne zavedosti nam je marsikje treba še vzbuditi in izpopolniti domovinsko ljubezen, da ne bodo naše besede glede neodrešenih naših bratov le suhe fraze.

Dela je obilo, delavcev malo. Zato pa brez izgovorov med brate Sokole, kjer je prostora za vsakega poštenega delavca, mladega ali starega. Tu je prazno polje, kamor naj seje slovensko učiteljstvo pravo seme narodne vzgoje in uverilo se bo, da bodo v najkrajšem času zcvetele puste in prazne poljane duševne in moralne izobrazbe. Naše učiteljstvo mora priskočiti na pomoč jugoslovanskemu Sokolstvu. S svojo energijo, s katero si je iz nič izgradila tako organizacijo, kakor jo nima noben stan na našem jugu, mora poseči tudi v sokolsko organizacijo in jo dvigniti na ono višino, ki jo Sokolstvo zasluži.

In slednjč še besedo našim sestram — učiteljicam. Tudi ve ste poklicane v vinograd sokolski. Ne stojte ob strani, zakaj ko smo govorili o učiteljstvu, imeli smo v mislih vedno tudi Vas in v prvi vrsti Vas!

Strokovno tajništvo.

Ena izmed najvažnejših inštitucij Zaveze v zadnji dobi je gotovo ustanovitev strokovnega tajništva. Taka tajništva so imele že skoro vse organizacije, vsi stanovni in tako je postala ustanovitev strokovnega tajništva tudi za naš stan nujna in neobhodna potreba. Misel, osnova je bila stara že več let. Njen duševni oče je bil, kot marsikakemu osnutku in početku našega organizatoričnega dela, tovariš E. Gangl. Vedno in vedno je opozarjal na prepotrebno ustanovitev te pisarnice, bodril društva in posameznike in jih navduševal, ko so mnogi nad realizacijo te misli že obupavali. In ni čuda! Saj so se vsi načrti razbijali ob nedostajanju trdne finančne podlage.

Po prevratu je postala ta misel že pereča in je stopila v odločilno fazo. Šlo je za to, ali se tajništvo ustanovi ali ostane pri starem. In ob tej priliki je segel Zavezi velikodušno pod pazduho veliki dobrotnik in prijatelj slov. šolstva in učiteljstva, primarij g. dr. Derganc, na ta način, da je prepustil obresti precejšnjega kapitala v svrhu ustanovitve strokovnega tajništva. In tako je misel — „meso postala“!

Z Julijem 1919 je pričela pisarnica poslovati v „Učiteljski tiskarni“ v Frančiškanski ulici.

V prvi vrsti je to informacijska pisarnica za učiteljstvo, ki jo mnogobrojno uporablja bodisi pismeno ali pa osebno, kadar se mudi v Ljubljani. Informacije se dajejo v vseh mogočih zadevah, ki se tičejo našega stanu in šolstva. So to stanovsko-politiške zadeve, ki zanimajo in zadevajo okrajna društva in posamezne učiteljske osebe. Pisarnica daje informacije tudi o vseh drugih zadevah, ki se tičejo šolstva obče.

Strokovno tajništvo je zajedno posredovalna vez med okrajnimi društvi in vodstvom Zaveze. Nanj so se obračala okrajna društva pri snovanju teh in pri že osnovanih glede delovanja. In tu bi bilo že-

leti še živahnejšega medsebojnega delovanja, pravega organizacijskega umevanja, stalnega poročanja o težnjah in društvenem gibanju članstva. Saj pri nekaterih društvih se to tudi godi in že izvršuje, druga zopet so pa naravnost indolentna in se o njih vé le toliko, da eksistirajo. Pri teh bi bilo torej želeli znamenja življenjske moči, živahnosti.

Strokovno tajništvo vzdržuje tudi vez med Udruženjem srbskega učiteljstva v Beogradu in med našo Zavezo. Bilo je intenzivno sodelovanje zlasti koncem leta v zadevi regulacije plač. Potom stalnega medsebojnega dopisovanja se je dosegla enotnost zlasti v pogledu zahtev pri uvrščenju učiteljstva v bodočo službeno pragmatiko državnega uradništva.

Vrše se predpriprave za enotno stanovsko organizacijo v kraljestvu Srbov, Hrvatov in Slovencev. Ko se izvede ta skupna organizacija in bodo pokrajinske Zaveze razdružene, ostane strokovno tajništvo še vedno kot nekaka vez med pokrajinskimi okrajnimi društvi in centralo, ki bo v Beogradu.

Strokovno tajništvo je bilo ustanovljeno v pomoč in korist slovenskega učiteljstva. Zato so vsi tovariši, vse tovarišice, ki potrebujejo nasvetov in pomoči, dobrodošli v pisarnici strokovnega tajništva!

IVAN PETRIČ:

Rezervni sklad Zaveze.

Ganglova ideja.

Tovariš Gangl je že dolgo nosil v srcu misel na ustanovitev stalnega tajništva. Pri raznih prilikah je razpravljal o tej važni zadevi, ali zaradi nedostajanja potrebnega kapitala se lepa ideja nikakor ni mogla realizirati.

Proti koncu svetovnega klanja je naraslo Zavezi dela čez glavo. „Tako ne more iti dalje“, pravi Gangl Jelencu in Dimniku, ko so pretresali važna učiteljska vprašanja. Gangl reče odločno:

„Ustanovitev stalnega tajništva je danes neodložljiva zadeva — sami zložimo potrebni denar!“

Kvas.

V 32. številki „Učit. Tovariša“ z dne 18. oktobra 1918 je bil objavljen prvi prostovoljni organizacijski davek, v katerega so prispevali Gangl Engelbert 20 K, Jelenc Luka in Dimnik Jakob po 10 K. Naši stanovski voditelji so položili kvas za rezervni sklad Zaveze najprej sami. Verba movent, exempla trahunt!

Nadaljnji prispevki.

Doneske za rezervni sklad je prejel ma podpisane, ko se je vrnil od vojakov. Stara avstrijska mačeha je namreč takrat v velikih bolečinah izdihnila svojo črno dušo. R. i. p.! Počivaj v miru na vse večne čase!

Njena smrt je rodila slovanskim narodom zlato svobodo, slovenskemu učiteljstvu so pa za vedno odpadle nemško-klerikalne verige.

Sklep upravnega odbora Zaveze.

Dne 27. decembra 1918 se je vršilo v častitljivi magistratni dvorani ljubljani impozantno Zavezino delegacijsko zborovanje, ki so se ga udeležili tudi naši tovariši in bratje Srbi in Hrvatje. Na dnevnem redu je bil tudi predlog o ustanovitvi rezervnega sklada Zaveze. O njem je poročal Gangl: „Da bosta iz prvega in pravega vira o našem položaju, o naših težnjah, željah in potrebah obveščeni centralna vlada in ministrstvo prosvete v Beogradu, pošljimo tja svojo deputacijo! Čimprej se to zgodi, tem bolje bo za vse naše šolstvo in za ves naš stan. Potne stroške za to deputacijo pokrijmo sami iz svojega tako, da prispeva vsak član, oziroma vsaka članica naše Zaveze takoj 1. januarja 1919 po 5 do 10 K organizacijskega davka. Koliko tega denarja po pokritju stroškov deputacije še ostane, se naloži in upravlja kot rezervni sklad Zaveze.“

Pri tej priliki naj stopi deputacija v stik s hrvatskim Savezom v Zagrebu in s srbskim Udruženjem v Beogradu zaradi ujedinenja vsega jugoslovanskega učiteljstva in zaradi enotne reforme vsega šolstva v Jugoslaviji.

Naradžajoče delo pri Zavezi in naše stremiljenje, da se more to delo nemoteno in smotreno vršiti, nam narekuje potrebo, da kolikor možno hitro ustanovimo in organiziramo v Zavezi urad stalnega tajništva. Rešitve tega vprašanja naj se nemudoma lotila stanovsko-politiški in gospodarski odsek.

Iz preostanka v prejšnjem predlogu navedenih doneskov bi se krili stroški stalnega tajništva v prihodnjem letu; tekom prihodnjega leta pa bi ona dva odseka izgotovila vsa pripravljala dela, ki bi za vedno zagotovljala obstoj našemu stalnemu uradu. Potemtakem bi stalno

tajništvo začelo lahko poslovati že s prihodnjim letom.

Predlog je bil z odobravanjem in soglasno sprejet.

Naš mecen.

Pri znani učiteljski mizeriji so prispevki za rezervni sklad jako počasi kapali. Prej citiranega sklepa b' skraj ne bilo mogoče izvršiti že v l. 1919, ako bi se ne bila pojavila za vse slovensko učiteljstvo izredna sreča.

Gospod primarij dr. Franc Derganc se je zavzel za slovensko učiteljstvo ter je podaril Zavezi od kapitala 100.000 K za tri leta obresti s pridržkom, da se takoj ustanovi stalno tajništvo, ki ga učiteljstvo neobhodno potrebuje. Ganglova ideja je mahoma postala kri in meso.

Bog živi našega mecen!

Poraba prostovoljnega organizacijskega davka.

Kakor rečeno, prostovoljni doneski so prihajali prav po polzevo. V 35-tih izkazih, objavljenih v minulem letniku „Učit. Tovariša“, so razvidni vsi dohodki. Nabrana vsota 8956 K je le deloma pokrila stroške neštetihih brnjakov, priporočenih in ekspresnih pisem ter dragih potovanj v Zagreb in Beograd. Zaveza je potrebovala mnogo denarja, da ji je bilo mogoče boriti se za koristi učiteljskega stanu. Brez denarja — najvažnejše sile — ni pričakovati nikdar nobene zmage. Dejstvo, da smo priznani za državne uradnike, je gotovo najvažnejša pridobitev za nas vse in ne manj razveseljivo je, da bomo uvrščeni v kategorijo B državnih uradnikov.

Tovariši in tovarišice, gotovo vam ni žal kronic, ki ste jih žrtvovali sebi in svojemu stanu v korist!

Rezervni sklad je pa tudi docela izčrpan. Na prihodnjem glavnem zborovanju Zaveze bom podal obračun o dohodkih in stroških prostovoljnega organizacijskega davka.

Odmevi indeksa.

Mnogo tovarišev in tovarišic je razumelo naš poziv na zbiranje prostovoljnega organizacijskega davka. Radevolje so se odzvali z lepimi zneski, nekateri celo po večkrat. Mnogi so se spominjali rezervnega sklada pri raznih veseljih, pa tudi žalostnih prilikah. Indeks, ki ga vodim od začetka, jasno kaže njihova imena. Čast vam vsem!

Kdor pojmuje stanovsko zavednost, vé, kaj mu je dolžnost, njega ni potrebno opominjati.

Tudi v prihodnje ne bomo nikogar prosili „milodarov“ in nikogar opominjali. Kdor ne pozna nas sedaj, ga tudi organizacija ne bo poznala, ko jo bo silno potreboval. Kakor posojeno, tako vrnjeno.

Sklep.

Učiteljstvo ima mnogo pravih prijateljev v vseh stanovih, ki vedno in povsod zagovarjajo naš stan. Po drugi strani pa imamo tudi takih ljudi, da nehoté vzkliknemo o njih: „O, Bog, reši nas takih prijateljev, so-ražnikov se bomo obvarovali že sami!“ Te vrste ljudje še danes vpijejo na vse grlo: „Smo proti temu, da bi postali učitelji državni uradniki.“ Od kje prihaja ta gonja, ni težko uganiti nikomur. Ta igra ni sicer nič novega, poznamo jo predobro izza dr. Sušteršičevih časov. Prepričani smo pa docela, da se naša nova država ne bo ozirala na tako vpitje v nobenem oziru.

Učiteljstvo ima sedaj priliko spoznati prijatelje šolstva in učiteljstva; ima pa tudi priliko videti zatiralce kulture in napredka v narodu. Kdor ne izpregleda še sedaj, ne zasluži se veseliti zlate svobode. Pri delu za svobodo in napredok bodimo složni! Podpirajmo se med seboj bratovsko, vedoč, da imamo vsi iste dolžnosti in iste pravice. Z roko v roki tvorimo neprodno falango, oznanjujoč vsem nasprotnikom narodne kulture, da stojimo neomajno pod stanovskim praporom, na katerem se blesti napis: „Za svobodo in napredok!“

Tovariši in tovarišice, končam poročilo o rezervnem skladu z željo, da vsi, ki ste dobre volje, počastite biserni jubilej našega glasila s tem, da z mano vred radevolje položite svoj obolus na račun organizacijskega prostovoljnega davka!

Književnost in umetnost.

„Učiteljska borba.“ organ učitelja -ca, socialista-komunista Jugoslavije. Kragujevac, 1919. Stane letno 25 dinarjev. Urednik Drag. M. Mihačević. God. V. — Prejeli smo na uredništvo letošnje štiri številke tega glasila socialističnega učiteljstva v Srbiji. Opozorjamo tovariše, ki se zanimajo za omenjeno gibanje, na ta list.

„Književni Vjesnik“ jedini jugoslovanski bibliografski list. Ureduje Dr. Vladimir Prestinik. Izdaje knjižara St. Kugli — Zagreb. Peti i šesti broj ovog lista donosi 240 pobliženih i prikazanih knjiga iz najnovije jugoslav. književnosti. Prikaz o jugoslov. novinarskoj izložbi, sadržaje

naših najvažnijih kulturnih časopisa, popis cjelokupne jugoslovanske štampe i godišnji registar za g. 1919. — „Književni Vjesnik“ izlazi jedanput na mjesec i donosi sve novosti na književnom polju. On je neophodno potreban priručnik za svakoga kulturnog radnika za sve oblasti i urede a osobito za škole. — Godišnja pretolata 12 K; tko pošalje pretplatu za g. 1920. dobiva i 5. i 6. broj sa popisom novina i godišnjim registrom. Pretolata se šalje na knjižaru St. Kugli, Zagreb, Ilica 30.

Novi ilustrovani „Dom i Svijet“. Prvim siječnja 1920. izlazi „Dom i Svijet“ pod gorjilim naslovom u novoj opremi i novim sadržajem. Uredništvo je uspjelo sakupiti radove naših najboljih pisaca. U prvom su broju zastupani: Simunović, Milčević, Draženović, Ivakić i Slovenac Ivan Albrecht. Istodobno donosi list priljevoe najboljih tuđih pisaca; u prvom broju M. Prevosta i Dostojevskoga. Mora se istaknuti, da će svaki broj donijeti po dvije do tri čitave novele. Uz domaču knjigu nastojali su uredništvo i nakladnik da podalu našoj publici nešto posve nova: umjetničke priloge. U izdabi su: Barokni Zagreb, A. Medulić, Slovenac Robbe itd., pa se je nadati, da će već prvi broj donijeti jedan od ovih, ako se prebrode sve tehničke poteškoće oko izradbe. U rubrici „Kazalište“ obavješćivat će list uz slike svoje čitatelje o novitetima na svim našim kazalištima. Uza sve to list će donositi redovito: Događaje iz domačeg i tuđeg svijeta, sa raznim interesantnim člancima iz svih grana znanosti i umjetnosti. List će izlaziti 1. i 15. u mjesecu. Uredništvo je povjerenom dru. Vladimiru Prestiniju. Obzirom na množinu sadržaja i silka godišnja je pretolata od 120 K (i razmjerno) nisko odmjerenja. Rukopisi, slike i pretolata šalju se na uredništvo i uravu „Dom i svijeta“, Zagreb, Ilica br. 30, knjižara St. Kugli.

Iz naše organizacije.

Skupne zadeve.

Vsem učiteljskim društvom!

Pri Zavezinem zborovanju meseca septembra lanskoga leta se je določila Zavezina članarina na 44 K na posameznega člana. Mislili smo, da s tem odmoremo delnemu primanjkljaju. Novembar nam je prinesel tiskarski štrajh in naš proračun je stal na glavi. Zaradi velikanskih tiskarskih poviškov so primorani vsi listi zdajno zvišati naročnino, ali prenehati. Tudi Zaveza je prisiljena vzdigniti članarino, ako hoče ostati na tej stopnji razvoja, kakor dosedaj. Samo tiskarskiško delo je poskočilo zaenkrat pri Zavezinih listih nad 50%. Ako bodo šle cene papirju kvišku, kar je pričakovati, ker so prevzele banke dobavo papirja, potem bodo vzdignile tiskarne zopet cene svojim izdelkom.

Ustanovilo se je društvo Samopomoč. Kdor hoče biti deležen te ustanove, mora postati član centralne organizacije državnih uradnikov, ter plačati mesečno članarino po 20 h. Vodstvo Zaveze je sklenilo, da olajša svojim članicam t. j. učiteljskim društvom plačevanje te članarine ter prevzame sama te dolžnosti. V vseh tistih okrajih, kjer Samopomoč še ne obstoji, naj stopi učiteljstvo takoj v stiko z uradništvom, da so čimpreje deležni te dobrote.

Vodstvo Zaveze je z naknadnim odobrenjem upravnega odbora in delegacije sklenilo pri zadnji seji, da zviša Zavezino članarino za l. 1920. na 60 K t. j. okrajna učiteljska društva plačajo Zavezini od vsakega člana po 60 K. Ker imajo učiteljska društva tudi svoje stroške, naj zvišajo celo članarino nad 60 K po lastnem predarku, morda po 4 K ali več za svoje potreščine.

Za nečlane velja Popotnik 20 K, Učit. Tovariš 30 K, Zvonček 20 kron.

Vsled delegacijskega sklepa ni več podpornih članov. Vsi zakonski pari, otroci, bratje ali sestre na istem zavodu so pravi člani s polno članarino. — Kolikor članov društvo priglasi, za toliko je odgovorno in društveni blagajnik naj iztirja članarino. — Prosimo predsednike in tajnike, naj pošljejo društveni izkaz v štirih izvodihi čimpreje, da vemo pravočasno preskrbeti naklad natisov Zavezinih listov. V preteklem letu je zaradi tega pošel Učit. Tovariš. — Vsaka sprememba bivališča se mora takoj sporočiti. Reklamujte liste sproti, ne koncem leta. — Imamo še eno prošnjo. V kratkem dobite večje zneske na račun nove plače. Odrajtajte društvenemu blagajniku — ne Zaveziniemu ali Tovarišu, ali tiskarni — takoj celoletno članarino. To pa zaradi tega, ker se bodo letos vršile gotovo take spremembe, kakor v preteklem letu. Od koga naj potem Zavezin blagajnik tirja članarino, ko se sklicujejo društva drugo na drugo. Blagajniki, ne dopustite, da bi plačevali posamezniki samo društveno članarino, liste pa sami naročali. S tem se le odtegnejo kontroli. Učiteljska društva, olajšajte svojim članom plačevanje članarine in pristopite k čekovnemu prometu.

Naša organizacija je dosegla za svoj stan krasne uspehe in mirne vesti laiko trdimo, da je izmed vseh stanov dosegel učiteljski največ. Bilo je mnogo dela, pa